

Zrudoba a wjesele

**Jezus Chrystus praji:
Wy maće nětk zrudobu,
ale ja chcu was zaso widžeć,
a waša wutroba budže so wjeselić,
a waše wjesele njesmě wam nichtó wzac.**

(Jan 16,22)

Jezus sedži hromadze ze swojimi wučomnikami w Jerusaleme. Zeleny štwórtk je jeho předposledni džeń na zemi. Poslednja wječer je přihotowana. Čichi pjatk dyrbi nastupić puć, kiž je jemu wot Boha postajeny. Boži Syn wopruje so za hrěchi čłowjestwa. Jezus znaje swojich wučomnikow a přihotuje jich na swój bliski kónc. „Wy maće nětk zrudobu.“

Rozžohnowanje z čłowjekom, kotrehož žiwjenje so bórže skónči, je zrudne a čežke.

W póstnym času spominamy na čerpjenje a wumrěće Jezusa Chrysta. Na njedželach do jutrow slyšimy wo jednotliwych stacijach jeho čerpjenjow. Kaž wučomnicy tehdy před 2 000 lětami dožiwjamy poslednje Jezusowe dny. Póstny čas je zrudny a chutny čas. Tak płaći tež nam Jezusowe słowo: „Wy maće nětk zrudobu.“

Nic jenož w póstnym času přindžetej horjo a zrudoba na nas. Po chwilach spokojneho a měrliwego žiwjenja přindu dny, hdyž so hubjene powěšće kopja. Slyšimy wo chorosćach abo je sami nazhonjamy. Někotři maja čerpjeć wšelakeje čłowjeskeje zlóšće dla. A skónčnje mamy so rozžohnować z ludźimi, kotřiž su nam bliscy byli. To su dny, wo kotrychž tež za nas płaći: „Wy maće nětk zrudobu.“ Jezus znaje wutrobu ludži.

Nazhonjenje zrudoby a žarowanja njeje to poslednje. Po čichim pjatku přindu jutry. Ze smjerću njeje wšo nimo. Bóh zbudži Jezusa k nowemu žiwjenju a přiwza jeho do njebjeskeje krasnošće. Jako zrowastanjeny je so Jezus swojim wučomnikam

Zrowastanjeny Chrystus Foto: prywatne

pokazať, tež hdyž njeběše jim móžno hnydom wšitko zapřijeć. Wučomnikaj, kiž džěštaj do Emausa, Jezusa najprjedy ani njespóznaštaj. Hdyž łamaše chléb a jimaj jón

pođa, pytnyštaj, zo je Jezus žiwy. Tež Marja Madlena Jezusa njespózna. Měješe jeho za zahrodnika, kiž so wo rownišćo stara. Hakle hdyž wón ju z mjenom narěča, jeho spózna. Tomaš dwělowaše a nochcyše wěrić, zo je Jezus žiwy. Hakle poněčim so wutroby wučomnikow wotewrěchu. Zetkanje z Jezusom změní zrudobu a žarowanje do wutrobneho wjesela. Tomaš wuzna po zetkanju z Jezusom: Mój Knježe a mój Božo!

Tež w našim žiwjenju nimatej zrudoba a smjerć to poslednje a to rozsudne być. Tež nam chce so Jezus zjewić a našu zrudobu změnić do wjesela. Tole so stanje na dwojake wašnje: Jónu přindže wón k nam w Božim słowje. Slyšimy radostne jutrowne poselstwo, ewangelij wo přewinjenju zrudoby, wo dobyću nad smjerću. Chrystus je z mrtwych stanyl. To je nadžija za wšitkich, kiž su w zrudobje a w žarowanju. My móžemy jeho spóznać runja Emauskimaj wučomnikomaj, runja Madlenje a Tomašej. Jeho słowo docpěje tež nas, hdyž je slyšeć chcemy a swojej wuši njezawrějemy. Tež hdyž njemóžemy hišće do woneho njebjeskeho swěta hladać, tak móžemy so jeho słowu dowěrić. Bóh je sylniši hač zrudoba a smjerć.

Štož tu na zemi wěrimy, ma so w swojim času za nas zwoprawdźić. Jezus chce nas wosobinsce widžeć a my mamy jeho wosobinsce zeznac. Tole njebudže na zemi móžno, ale hakle po překročenju hranicy, kotraž džěli našu zemju wot njesměrneho Božeho swěta. My smy tutej hranicy dali mjeno smjerć. Mamy ju za kónc wšeho zemskeho byća. Tola zdobom je wona přechod a přeměnenje za wšitkich, kiž chcedža w Chrystusu hnadu dóstać. Zrudoba a žarowanje so doskónčnje změnitaj do wjesela, kotrež nam njebudže nichtó wzac móc.

Jan Malink

W strašnej situaci

Předstaj sej slědowacu situaciju:

Něchtó praji tebi: „Ty sy na tym wina!“, ale to docyła njetrjehi, štož tebi wumjetuja.

Cyła naležnosť je chutna. Pytaja tebj. Wuwoprašuja so tebj. Dónđže k rozkorje.

Što činiš? Tu wostać abo ćeknyć? Wěrnosć rjec abo lžec? Prajíc, štož myslíš, abo měrný wostać?

K temu přińdže, zo so prašeš, što druzy wo tebi mysla. Budže tebi něchtó pomhać?

Maš strach. Ty so derje nječuješ. Wutroba bubota a noze stej słabej.

Čitaj, kak je Jezus tajku situaciju dožiwił:

Je čma w zahrodže Gethsemane. Nado- bo bliža so wojacy z mječemi. Pytaja Jezusa. Chcedža jeho zajec.

Jezus widzi Judaša, wojakow a druhich bliže přińć. Wě, što chcedža.

„Koho pytaće?“, so jich praša.

„Jezusa Nacarenskeho.“

„To sym!“, jim wotmołwi.

Nětko so wojacy nastróža a pytnu: Tón so njehowa. Tón so njewurěči. Tón ni- ma strach.

A hišće jónu so Jezus praša: „Koho pytaće?“ „Jezusa Nacarenskeho.“

„Sym hižo prajił, to sym. Hdyž mje pyta- će, potom wostajće mojich přećelow na pokoj.“

Tući pak steja kaž zlemjeni. Jenož Pětr chce Jezusej pomhać, wučehnje swój mječ a wotča wotročkej wyšeho měšnika wucho.

Jezus pak praji: „Pětrje, wostaj to! Tykń swój mječ přeč! Njedyrbjał tón keluch pić, kotryž mi mój Wótc dał je?“ (po Janu 18,1–11)

Čehodla je Jezus tak zmužity? Čehodla je tak sylny a praji „To sym!“? Je to snano, dokelž wě: Mój Wótc w njebiesach mi pomha, jemu so dowěrju. *Gabriela Gruhlowa*

Hdy swjećimy jutry?

Lětsa su jutry hižo poměrnje zahe: 23. na- lětnika. Hač su hdy hižo tak zažne jutry byli? Pohladam do stareje jutrowneje tafle a namakam lěto 1913, w kotrymž běchu jutry tež na 23. nalětniku. Hač móžeja jutry tež 22. nalětnika byc? Tute prašenje běše mi nastork, so dokładnišo z prašenjom jutrowneho datuma zaběrać.

Po postajenju Nicenskeho koncila z lěta 325 swjeca so jutry na přeněj njedzeli po přenim połnym měsačku w nalěcu. Nalěco so započina 20. abo 21. nalětnika. 22. nalětnik je potajkim najzaši jutrowny termin. Tola na tutym dnju so Chrystusowe zrowa- stanjanje jenož jara zrědka swjeći. Posledni króc běše to w lěće 1818, přichodny króc budu w lěće 2285 jutry na 22. nalětniku.

Tež 23. nalětnik je rědky jutrowny termin, přetož přerěznje padnu jutry jenož jónu w lětsotku na tutón dzeń. Posledni króc bě to w lěće 1913, přichodny króc budže to w lěće 2160. Tež 24. nalětnika so zrědka jutry swjeca, přetož budže skladnosć k te- mu hakle w lěće 2391. Potajkim njedožiwi nihtó z nas hižo tak zažne jutry kaž lětsa, ani na 22. ani na 23. ani na 24. nalětniku.

Hdyž je 20. nalětnika połny měsačk, potom dyrbi so 28 dnjow čakać, zo by přeni połny měsačk w nalěcu był. Potom móže so hišće cyły tydzeń minyc, doniž njeje zaso njedzela. Tehodla je najposledniši možny datum za jutry 25. jutrownik. Přichodne jutry na tutym dnju budžeja w lěće 2038.

Wot jutrowneho termina wotwisuje nimale cyłe cyrkwinske lěto. Zažne jutry woznamjenjeja zažne póstnicy a zažnu popjelnu srjedu. Tež Bože spēce, swjatki a swjata Trojica su zašo hač hewak. Jutry su z prawom duchowne a kalendariske srje- džišćo cyrkwinskeho lěta.

Prawosławne cyrkwyje njepřipóznaja protykwu reformu bamža Gregora z lěta 1582. Město teho wužiwa ja za swoje swja- te dny staru juliansku protyku. Tehodla swjeca woni jutry zwjetša pozdžišo hač my, druhdy samo wo pjeć tydženjow. Přeco zaso je so namjetowało, zo bychu so ju- trowne terminy wuchodneje a zapadneje cyrkwyje připodobnili. Tola prawosławni to wotpokazaja. Woni boja so nutřkocyrkwins- kich rozestajenjow, hdyž bychu dyrbjeli wěriwi nadobo druhi termin za jutry při- wzać. *jm*

Foto: E. Sprigade

Zajeće Jezusa w zahrodže Gethsemane

Rys.: Paula Jordan

Džak za přinoški za džěci

Čitam stajnje Pomhaj Bóh a najradšo stro- nu za džěci, dokelž su tute přinoški wažne za mnje. Džělám jako wučerka ewangel- skeje nabožiny na Serbskej srjedźnej šuli w Budyšinje a tež w druhich šulach. Husto spytam tež z němskimi džěćimi we wučbje serbsce rěčec abo z nimi něšto w serbskej rěči činić. Druhdy so mi to derje poradži. Rady spēwamy serbske spēwy, kaž „Žo- hnuj, Knježe, nas“ abo „Džak ci za kóžde nowe ranje“. Małe sady rěčimy serbsce. Tež nadpisma pisamy serbsce. Ale ja trje- bam jako wučerka, dokelž sama hłownje němsce rěču, pomoc za nabožinske temy. W Pomhaj Bóh namakam dobru pomoc a podpěru. Sym džakowna za nabožne při-

noški za džěci – bibliske teksty, přinoški z bibliskimi temami, stawiznički, hódanč- ka, modlitwy. Jednotliwe přinoški sej wurě- zam a kopěruju. Z nimi džělamy potom we wučbje. Šulerjo móžeja sej bibliske teksty w serbskej rěči do zešiwka wotpisać. Zhro- madnje móžemy hódančka hódac. Wje- selu so nad stronu z modlitwami, kiž bě loni w nowembru wozjewjena. Tutu temu mamy w pjatym lětniku. Chcu sobudžě- ľačerki Pomhaj Bóh prosyc wo dalše dobre přinoški, kotrež móžu we wučbje wužiwać. Rady bych tež někotre eksemplary časo- pisa wudžěliła, zo bychu šulerjo widželi, kotry medij serbscy ewangelscy křesćenjo maja. *Annemarie Simonowa*

Moje zetkanja ze serbstwom

Na čěkanju 1945 w Njebjelčicach

Ze serbstwom zeznach so přeni króć jako jednaćelětny hólc na čěkańcy. Sobotu, 17. februara 1945, čehnješe naš trek wot Plusnikec w směru na Kamjenc. Po puću nadpadny nam dwurěčnosť wobydlerjow. Džěd, kotryž bě ze swojeho časa na Lěhničanskim wučerskim seminarje kusk spřečeleny z wučerskim kolegu z Čiska, móžeše naležnosť trochu wujasnić: „Smy tu w kraju Serbow. To je mały słowjanski narodźik, kotryž sydli hižo přez lětstotki wot Budyšina hač do Błótow wosředź němskeje ludnosće. Maja swoju wosebitu kulturu, swoju drastu a nimo němskeje tež swójsku rěč.“

„Ale“, znapřečiwich, „hdyž dyrbyja tak a tak wšo němsce čitać a pisać wuknyć, móža sej tola prócu z druhej rěču zalutować a hnydom wšo němsce rěčeć.“

„To njeje za nich žana próca“, znapřečiwi džěd. „Nawuknu wšak serbsce wot zažneho džěćatstwa sem w swójbach. To ma so jim tež wostajić. Rěč, w kotrejž čłowjek wotrosće, je stajnje tež kusk domizny.“

Hladajo na to, zo běchmy runje sami našu domiznu zhubili, mje džědowe wujasnjenje přeswědči. „Móžeš ty tež serbsce?“, so jeho woprašach.

„Jenož dvě słowje: ‚Pomhaj Bóh‘. To rěka telko kaž ‚Dobry džěn‘. Hdyž Serba na dróze wuhladamy, wšak móžeš jeho tak postrowić. Snadž so přez to zwjeseli.“ To sej kruće předewzach.

Na pózdнім popołdnu docpěchmy Njebjelčicy. Při započatku wsy steješe młoda holca w serbskej drasće. Na moje „Pomhaj Bóh“ reagowaše z přistojnym kniksom,

Farar na wuměnk **Wilfried Baier** z mandželskej za čas swojeje kury w **Bad Gottleuba Jutrowničku 2005**

Foto: prywatne

pokřižowa so z někotrymi mi njezrozumliwymi słowami, kiwaše a hladaše přečelnje zadziwana chwilu za nami. Krótko po tym by skoro k njezbožu dóšlo. Na nahle spadowacym puću za cyrkwu počachu konje skoku běhać. Lečach pódlu nich, přewidźach křiwicu nalěwo a hižo kuleše so zadnje koło našeho woza přez moju nohu. Kaž z dziwom so ničo njesta. Ani bolosće njemějach. Za tele strožeje mytowachmy so z přijomnym kwartěrom.

„Džensa sće naši hosćo“, witaštaj nas Pjetašec mandželskaj. Spěšnje bě blido kryte. Smědzachmy so z hoberskimi pomazkami samopječeneho sydompuntowskeho chléba nasycić! W přijomnje zarja-

dowanej dobrej stwě nadpadny nam na scěnje nimo wšelakich swójbnych fotow wulki wobraz kejšora – wuraz konserwatiwneho zakładneho nastajenja. Knjez Pjetaš naš zajim pytny. „Pod Wilhelmom“, wón wujasni, „je so nam lěpje što hač pod Adolfom. Tón chce nam našu rěč zakazać.“

A potom zhonichmy wjac wo Serbach. Zhonichmy, zo jedna so wo zapadosłowjanski lud, kiž z časa čahanja ludow we Łužicy sydli. Mjez Němcami a Serbami knježeše nimale přeco dobre susodstwo – hač na dvě „hroznej wuwzaćí“: čas Ota I., „kotrehož bohužel cyle wopaki Wulkeho mjenuja“, přetož wón je sej w 10. lětstotku kónčinu wuchodnje Łobja z brutalnej namocu podčisnył, a „tak mjenowany tysacelětny reich z tutym ‚Gröfazom‘ (Größter Feldherr aller Zeiten) na čole, kotryž chce nam našu rěč zakazać“. „Wot tych džensa hišće někak 80 000 w Hornjej a Delnej Łužicy serbsce rěčacych ludźi“, tak wón pokročowaše, „je někak połojca katolska, tamna połojca je ewangelska. Njebjelčicy slušaja ke katolskemu centrumej wokoło kláštra Marijineje hwězdy w Pančicach. My Serbja, tež ći ewangelscy wokoło Wojerec, Slepoho a w Błótach, džeržimy so k našej cyrkwi. Tola nětko“, tu přetorhny wón swoje za nas zajimawe wuwjedenja, „dyrbimy wam najprjedy raz našu džowku předstajić. Majka, pój!“

Njeběchmy mało zadziwani, jako w durjach runje wona holca steješe, kotruž běchmy na započatku wsy zetkali. Tež wona bě překwapjena. Spěšnje tež z nej do rozmołwy přińdžechmy. Prašeše so mje, zwotkel serbski postrow znaju. Wujasni jej to. Hač drje tež wěm, što tutón postrow posłownje rěka. Njewědzach. „Pomhaj Bóh“ rěka posłownje ‚Hilf, Gott!‘ Strowjenu na to wotmołwi ‚Wjerš pomazy‘. Tak strowja so w ewan- →

Wilfried Baier

14.10.1933 narodźi so w Marklissy, wokřes Lubań; nan: wučer a kantor,

1945 zhubjeny; mać zemře 1990; 1 bratr, wučer, džensa na wuměnk

1936 přesydlenje do Schönauwa, wokřes Głogów (Delnja Šleska)

28.1.1945 započatk čěkanja, trek hač do wokřesa Gera

oktober 1946 nawrót do Łužicy, do Hórki (hdžež bě džěd był z wučerjom)

1948–52 wopyt wyšeje šule w Niskej

1952–57 studij teologije w Halle

nowember 1957 – meja 1958 wučbny wikariat we Wulkich Ždžarach

meja 1958 – meja 1959 pomocny wikariat we Wojerecach, 1. serbski seminar w Njeswaćidle

meja 1959 – apryl 1960 předarski seminar w Braniborje, 2. serbski seminar w Njeswaćidle

1960–1972 farar w Rólanach

1961 zmandženje z Reginu Skoddow z Wojerec (studentka ratarstwa, pozdžišo wukublana na C-kantorku w Zhorjelcu)

1963 narodźi so džowka Annedore (chorobna sotra)

1965 narodźi so syn Wolfgang (ergoterapeut)

1972–1997 farar w Markersdorfje pola Zhorjelca

nadwosadne služby: 15 lět Ewangelska akademija, 16 lět cyrkwinske wjednistwo, 20 lět synodala, 22 lět docent za teologiju při cyrkwinskohudźbnej šuli w Zhorjelcu, 35 lět farar dujerjow Zhorjelskeje cyrkwy

11.1.1998 na wuměnk

junij 1999 přesydlenje do Kunnersdorfa pola Zhorjelca

Štyrjo seminarisća 1958 w Njeswačidle, wotlěwa: Arnošt Gólc, superintendent Graefe, Wilfried Baier, Werner Feustel

⇒ gelskich kónčinach. My katolikojo mamy hinaši postrow. Prajimy ‚Chwaleny budž Jězus Chrystus‘. Wotmołwa rěka ‚Do wěčnosće, amen‘. Po wěcy je to wězo to samsne.“

Njedzelu, 18. februara, bě přestawka za naš trek. Rady přewodžachmy našich sympatiskich hosćicelow na katolske kemše. Něštožkuli zdaše so nam cuze, čujachmy pak so derje w zhromadnosći tutych ludži – skoro kaž doma.

Při wobjedze přinđže rěč na wobstajnje so bližacu frontu. W Njebjelčicach rekrutěrowachu hižo ‚Volkssturm‘. Hač drje naši hosćiceljo tež bórze swoje zmachi spakować njedyrjbjeli? Na to knjeni Pjetašowa: ‚Wostanjemy tu. Wójna je bórze ke kónceju. Na tym tež tutón ‚Volkswind‘ ničo wjac njezměni, kaž mjez sobu ‚Volkssturm‘ mjenujemy. Poprawom mamy my Serbja so najmjenje před Rusami bojeć. Stejachmy tola jako ‚njariscy‘ sami sobu na čornej liscinje. Jako přiwuzni po rěči móžemy so zawěsće jara spěšnje ze sowjetskimi wojakami dorozumić. My wostanjemy.“

My pak bohužel wostać njemóžachmy. Póndzelu, 20. februara, rano w džewječich poda so naš trek zaso na puć – přez Kamjenc dale na zapad. Naši přećelni hosćiceljo za nami kiwachu. ‚Džiće z Bohom‘ běchu jich poslednje słowa.

Serbski předarski seminar 1958 na Njeswačanskej farje, wotlěwa: nawoda serbski superintendent Gerhard Wirth ze synom Měrcinom, wikar Werner Feustel, wikar Wilfried Baier, student Arnošt Gólc, superintendent Graefe

Wikar we Wulkich Ždžarach

K druhemu a trajnišemu zetkanju ze serbstwom dóndže hakle 12 lět po wonym dožiwjenju w Njebjelčicach, a to za čas mojeho wikariata. 17. nowembra 1957 nastupich swoju službu jako wikar w němsko-serbskej wosadze we Wulkich Ždžarach. Farar dr. Zyguš, mój rěčnje nadarjeny šef, bě ze swojeje hornjošleskeje domizny solidne znajomosće pólsčiny sobu přinjesl. Tež w dalšich słowjanskich rěčach bě derje wobhonjeny, přeložowaše spisy wot Hromadki z češćiny, podawaše zastupujo hodžiny rušćiny a zaběraše so připódlu za serbochorwatšćinu. Jako młody farar bě serbsce nawuknyl, a to tak derje, zo kóždej dvě njedzeli nimo němskich tež serbske kemše swjećeše a z ludžimi běžnje serbsce bjesadować móžeše. Mi zdaše so wón kaž pianist, kiž bjez wšěch čezow runočasnje na dwěmaj klawěromaj hraje. Wobdžiwach jeho a trochu jemu tež zawidzách.

Jeho 17lětny syn H., kotryž na přeće nana – nic na kóždy pad ze swójskeho zajima – na Serbsku wyšu šulu w Budyšinje chodžeše, bě mi dobry partner. Na moje prašenje, što drje běchu džensa w šuli wobjednawali, dóstach trochu bórčatu wotmołwu: ‚Přečo tón samsny socialistiski kał. W stawiznach džěše wo wuswojenje lužiskich hrodow. K temu dyrbjachmy hrónčko z hlowy nawuknyć: ‚Knez baron von Zitzewitz, naš je nětk waš herrensitz!‘ „To“, so nan do rozmołwy měšeše, ‚njeje jenož ideologisce dwělomne, ale tež rěčnje hubjene. Kopjenje germanizmw serbsćinu niči.“ Mjenowaše někotre přikłady z wobchadneje rěče: ‚strichwamski‘ za šwablički, ‚wordwać“, ‚giešwać wodu do ejmera“. Njedawno hakle bě slyšať wosebje originelnu rěčnu měšeńcu, jako so buraj dla dalšeho wužiwanja stareho ratarskeho twarjenja rozrěčowašaj a jedyn z njeju naposledk kategorisce rozsudži: ‚To njeje tak einfach, tón schweinestall musy přeč!‘ Farar Zyguš zakónči swój ekskurs z přispomnjenjom: ‚Cyle bjez germanizmw w mjeńšinowej rěči kaž serbsćinje wězo njeńdže. Ale dyrbimy so pasć, zo naposledk nimamy ‚Wassersorbisch‘, po-

dobnje kaž ‚Wasserpölnisch‘ w mojej domiznje. Je šansa a nadawk serbskich kemšow, tutemu wuwicu napřečo skutkować.“

Mój zajim w rěčnych naležnosćach so woběmaj Zygušomaj, wosebje synej, hladajcy lubješe. Pryzlojty pachol dawaše mi tam a sem z wotpohladom wopačne informacije. Tak mi jedneho dnja z cyle njewinowatym mjezwočom radžeše, zo měť tola zwučenemu postrowej ‚Pomhaj Bóh‘ hišće přećelnu sadu přidać, kaž na přikład ‚Ty sy stara wopica“. ‚To přeradža znajerja rěče a so Serbam přeco lubi.“ Za wšě pady pak pohladnych do swojeho kapsneho słownika, hdžež namakach swój podhlad wobkrućeny, zo jedna so při tym wo chětro hubjeny žort. Do tutych paslow sej njezalězoch ...

Na předarskim seminarje w Njeswačidle

Po nahtej smjerći Wojerowskeho serbskeho fararja Černika powołachu mje w meji 1958 na jedne lěto jako pomocneho wikara do Wojerec. Mój nowy mentor, sup. Graefe, kotryž jako rodženy Horni Šlezičan tehorunja trochu pólsce móžeše, měješe podobny zajim za serbsćinu kaž ja. Tak rozsudzichmój so wobdžělic na trinjedzelskim intensiwnym kursu serbsćiny, kotryž sakska krajna cyrkej přeni króć w lěcu 1958 poskići. Kurs wotmě so w Njeswačidle pod nawodom serbskeho superintendenta Gerharda Wirtha. Bě to dobry, přećelny dušepastyr, pola kotrehož so rjenje wuknješe. Wón pak nas tež chětro přahaše, a to čím bóle, dokelž běchmy jenož štyrjo a z tym přeco wotměnjejo na rjedže. Skupinje přislušešaj nimo naju Wojerowčanow hišće wikar Werner Feustel (pozdžišo serbski farar w Minakale) a student teologije Arnošt Gólc (pozdžišo redaktor CDU-nowinarstwa).

Dnjowy porjad bě kruće postajeny:

8.00 hodž. rańša nutrnosć z kěrlušom, psalmom, modlitwu, krótkim wukładowanjom, Wótčenašom, požohnowanjom a zakónčacej kěrlušowej štučku – wšo serbsce! Na započatku bě nam kaž ludžom, kiž njemóžeja plůwać a kotrychž čisnu do hłubokeje wody. Ale hlej, pod scěrpnjezaměrnym nawodom našeho mentora nawuknychmy runje z tutej ‚njemóžnej metodu‘ zakłady samostatneho plůwanja.

8.30 hodž. snědaň.

9.00 hodž. přeložk wotrězka z grjekskeho Noweho zakonja do serbsćiny. Tež to zda so nam spočatnje być njespělnjomny nadawk. Ale runje w tutym pytanju za zapřijećemi smy našu leksikalisku wědu wuwili a rozšěrili.

10.00 hodž. serbska gramatika.

11.00 hodž. připódnša nutrnosć (hlejš horjeka).

12.00 hodž. wobjed.

14.30 hodž. žiwjenske wobrazy sławnych Serbow, kiž mějachmy po němskej předložce wudžětać a serbsce přednjesc.

15.30 hodž. kofej. ⇒

⇒ 16.00 hod. serbsku literaturu čitać a přeložować.

18.00 hod. wječorna nutrnosć (hlej horjeka).

18.30 hod. wječer, po tym s w o b o d n e!

Město popołdnišeho programa mějachmy druhdy tež ekskursiju, na př. do serbskeje ewangelskeje Michatskeje cyrkwyje w Budyšinje abo do klóštra Marijina hwězda w Pančicach-Kukowje. Po puću wuži farar Wirth kóždu skladnosć, z nami mjena zwěrjatow a rostlinow zwučować – wot sorny přez lišku a zajaca hač ke chójnje a brězy a wužitnym rostlinam na polu a w zahrodze. Nam so druhdy hłowa kurješe. „Swobodne“ wječory wězo tež swobodne njeběchu, přetož kóždy z nas trjebaše znajmjeńša hišće dvě hodzinje, zo by to wodnjo slyšane předželať a „domjace nadawki“ za přichodny dzeń spjelniť. Po tym padnychmy wučerpani do toža a mózachmy jenož hišće w serbskich słowach söníc.

Jedyn z wobdźělnikow charakterizowaše Njeswačanski kurs jako „barbarisce-eficientny“. Bě to woprawdže barbariski stres, do kotrehož běchmy so – dobrowólnje! – podali. Ale wón bě zdobom tola tež eficientny, přetož na koncu tych třoch tydžnjow móžeše kóždy z nas woprawdže samostatnje wudžěłane serbske předowanje předpožić. W zbywacym tři štwórc léce přindže pola mje hišće džewjeć k temu.

Farar Wirth kładže wažnosć na to, zo so tež we wšednej wobchadneji řeči zwučujemy. Při tym dóndže druhdy tež k směšnym zamylenjam, kaž so wone řečnemu nowačkaj druhdy stawaja. Příklad: W třecim tydžnju bě so mi wokoło nochća lěweho wulkeho palca bolostnje začekło. Něšto dyrbyeše so stać. Prajach mentorej: „Mi so boli lěwy wulki palc. Ja dyrbjū hić do sotry. Snadž je nuznje, palc dorězać.“ Smějkotanje w jeho mjezwoču mje iritěrowaše. Što bě wopak? Jenički pismik w poslednim słowje, kiž zmysl cyteje sady skomoli. Město „d“ měješe stać „p“. Mały zmylk, wulki wuskutk. Farar Wirth mje troštowaše: „Nječinće sej ničo z tego. Sym hórše zwučeny. W susodnej wosadze bě raz serbsce wuknjacy duchowny při chowanju prajiť: „Nětk chcemy čelo pohrjebać město „čelo“. Samsne lěto so jemu hišće dalše misnjenje sta: Smjertnu njedzela měješe předować wo „pozawnach poslednjeho suda“. Pozawna rěka „truba“. Wón chcyše wšo wosebje derje činić a wužiwaše trochu podlěšene, jeho wušam lěpje klinčace słowo „trubjela“ – a džiwaše so přez rozweselene mjezwoča kemšerjow, kiž k njemu horje na klětku hladachu. Někotři samo při jeho chutnych słowach chichotachu. W drastkomorje zhoni potom přičinu wjesela: Wón bě cyły čas wo „kachlowych roľach poslednjeho suda“ předowať! Wosada jemu wobě misnjeni njeje za zło brať. Serbja su džakowni ludžo. Štóz so sprawnje wo jich řeč prócuje, temu wjele wodaja.“ Potom farar Wirth so přeco hišće smějkotajo doda: „Tak, a nětk

džice skónčnje k sotře! Nadžijam so, zo „dorězanie“ njebudže trěbne.“ A wone trěbne njebě. Poť hodžiny kupanja nohi w mydliznowej wodze dosahaše za wustrowjone.

Mandželska serbskeho rodu

Njeswačanski seminar slůša bjezdweľa k wosebitym drohočinkam mojeho wikariata, kotrež w svojim dopomnjeću njebych chcyť parować. W tutym lécu 1958 pak jón druhi wjeršk, kotryž tež z našeji temu zwišuje, hišće přetrjehi:

Zeznach swoju pozdžišu mandželsku, kotraž je – zhonich to hakle kusk pozdžišo – rzyzy Serbowka. Měješe rjane serbske swójbne mjeno Skoddow (wot „škoda“). Swoje řečne znajomosće pak pola njeje njemóžach wudospolnić. Jeje staršej z džěćimi ženje njeběštaj serbsce řečaloj, zo jim tale řeč w zjawnosći njeby na škodu byla. Typiski to serbski wosud woneje generacije! Pola swojeje njewjesty pak móžach so nětko wšednje wjeselić nad typiskimi serbskimi počinkami, kaž su to pilnosć, spuščomnosć a pomocliwosć, kotrež běch sej na Serbach dotal hižo jara wažit.

Serbski na póstnicy

Naju počah wosta tajny hač krótko do skónčjenja mojeho pomocneho wikariata w meji 1959. Tak so sta, zo so Regine Skoddow na póstnicach Wojerowskeje Młodeje wosady w měrcu 1959 njewobdžěli, kotrež ja organizowach. Wona měješe pak namjet, kotryž zahorjeni přiwzach: zo ja jako „serbska četa“ na póstnicy du! Zakładnu ideju ze swojej fantaziju hišće trochu rozšěrich a tak wotmě so scěhowace:

1. Džěch do Wjaclawkec drastoweho wobchoda, hdžež so porjadnje zdrasćić dach (z hromadzezešičom třoch suknjow).

2. Swjedžen jako tajki, kiž bě wjesoly a poradženy.

3. Doľha „njewuslěkana“ nóc, w kotrež započach swoje přichodne předowanje z němskeje předlohi do serbsčiny přeložować (štož stajnje pjeć do šěsć hodžin traješe).

4. Jězba w serbskej drasće na žonjacym kolesu k snědani pola mojeho službného knjeza. Jemu a mandželskej so mój tryšk „wulkotnje“ lubješe.

5. Jězba wróco po hłownej dróze, skladnostnje ludži nalěwo a naprawo strowjo, k fotografaj, pola kotrehož sej wobrazy we wulkosći póštoweje karty zhotowić dach, kiž potom přecelam a přiwuznym rozeslach.

6. Wrócenje drasty (z fachowskim rozprócom šowow!).

Z tym naležnosć pak njebě wotbyta.

Farar Baier z mandželskej za čas swojeho zastojnstwa

Džěl cyrkwinskeho předstejićerstwa a cyła Krajnocyrkwinska zhromadnosć mój tryšk scyła za „wulkotny“ njeměješe, ale nawopak za chětro njepřistojny. Wumjetowachu mi hanjenje serbstwa a njemoraliske zadžerženje – štož mi scyła njeby do mysli přišlo. Wumjetowanja mi k spomóžnemu dopóznaću dopomhachu, zo njehodzi so kóždy tryšk, kiž młodžinska lochkomyslność wulehnje, do zjawnosće, a zo maš so žortow, kiž móhli začuća druhich z kajkežkuli přičiny zranić, radšo wzdać. Rjenje wšak je přiwšěm bylo. Žoľmy so tež bórze zaso zľadkowachu.

Ze Serbow do Němcow

Za čas mojeho přebywanja w předarskim seminarje w Braniborje wot meje 1959 hač do apryla 1960 wotmě so w lécu 1959 w Njeswačidle pokročowanski kurs serbsčiny, na kotrymž so hišće raz wšitycy wopytowarjo přěnjeho kursa a k temu hišće někotři druzy wobdžělichu. Z tym běchu za mnje poprawom wuhibki stajane za službu w serbskej wosadze. Powědaše so wo Krabatowym Čornym Choľmcu.

Ale přindže hinak. We wulkej wosadze Rólany bě přez woteńdženje 2. fararja njewjapcy wakanca nastať. Što ležeše – po myslach konsistorstwa – bliže, hač tutu džěru spěšnje zatykać ze swobodnym wikarom? Póslachu mje „dospolnje přeceženemu staršemu koleze“ do Rólan na pomoc. Škoda. Z tym bě serbski sön najprjedy raz wusonjeny.

Ale nic cyle. Wot lěta 1965 wužich swoje znajomosće serbsčiny, zo bych so tež trochu zeznal z póľščinu, češčinu a słowakščinu, štož so na našich wjele jězbach do wuchoda (priwatnych, wosadnych, z konfirmandami, z dujerjemi) jako jara spomóžne wopokaza.

Připódlu wobchowa sej „stara lubosć“ k serbskemu swoje čestne měštno – konkretne w podobje mojeje mandželskeje a duchownje přez abonement a čitanje časopisa Pomhaj Bóh. **Wilfried Baier**

„Som měł to wótgłědanje, ako farar Serbam služys we maminej rěcy“

Rozmołwa z něhdysim předsydu Mašicy Serbskeje a wučerjom n. w. Mětom Pernakom z Berlina

Knježe Pernako, dnja 17. měrcu wo-swječiće swoje 70. narodniny. Što Wam tutón jubilej woznamjenja?

Pó słowach 90tego psalma trajo našo žywjenje 70 lět; a statistika nam podobnu licbu pomjenijo. Togodla se samo rozmějo, až ja na swójom 70tem narodnem dnju glědam skerjej doslědka ako doprědka.

Předstajće nam prošu skrótka stacije swojeho žiwjenja.

Som se naroził a wótrost w Nowej Niwje w Błotach. Wóttam som se dostał do Pódwjacornego Barlinja, zož som maturował a studował rusojsku tak ako francojsku filologiju a geografiju. Pó přědnem statnem pšepytowanju som se na lěto wudał do Francojskeje, aby na gymnaziju w Dijonje/Burgundska wucył nimsku rěc. Wót lěta 1967 až do 1999 som pótom w šulskej službje Barlinja žětał ako referendar, asesor a studijny ražc. Pšipóddla som cesnoamtske žěto wugbał ako wjednik Barlinskeje sekcije zwězka wucabnikow rusojскеje rěcy (1978–1985) a ako pšesedař dolnoserbškego wótzělenja Mašice Serbskeje (1993–2006).

Waš nan bě serbski farar w Nowej Niwje, hdžež so tehdy hižo serbsce njeprědowaše. Zwotkel pochadžeše a čehodla njeskutkowaše w serbskej wosadže?

Mój nan jo se 1908 w Barlinju naroził ako syn blidarskego mejstarja, wědobnego Serba z Dolneje Łužyce, kenž běšo se w młodšych lětach na pytanju za žětom pušćil do Barlinja a tam někotare lěta žětał we fabrice za meble. Pó swóich teologiskich studijach w Jenje a Barlinju jo se nan wusednuł w Dolnej Łužycy, zož jo ako duchowny nejperwej statkował we Gosmaru pla Łukowa a pótom we wósaže znatego serbskego fararja Benjamina Běgarja we Wětošowje. We tom casu jo wón teke serbski prjatkował a se aktiwne wobžělił na 50lětnem jubileju Mašice Serbskeje 1930. Wót Wětošowa jo wón kšěł hyš do Bórkow, aby tej wjelikej wósaže služyl ako serbski farar, což pak se jomu zglucyło njejo. Na to jo wón 1935 nastupił fararsku službu w bliskej Nowej Niwje, zož jo oficialnje wóstał až do kónca Drugeje swětoweje wójny, z kótarejež njejo se wěcej wrošil. Faktiski běšo tamne fararske město južo wót lěta 1939 wakantne, za tym ak běchu nacije toho jim njelubego fararja – člonka pónzawajućeje cerkwje (BK) – w awgusće 1939 a pótakem do wuderjenja wójny k wójakam zwotali.

Hdže sće po smjerći nana wotrošt

a hdže sće tak derje serbsku rěc nawuknył?

Serbšćinu som ja wětšy žěl nawuknuł doma w Nowej Niwje pla nanoweju starješej, z kótarymaž som bydlil w jadnom domje a kótarejuž wobchadna rěc běšo serbska. Wušej togo som sebje wjele wótslučał wót serbskich luži w Błotach a pózdzej teke w Barlinju. Se wě, až jo to bylo jano powědana rěc. Serbske pismo som se dejał pšiswójs sam, pšeto njejom žednje měł serbsku wucbu. Ze šwabachom som se wopóznał w serbskich knižkach a kniglikach nanoweje biblioteki a łatyńske pismo som nawuknuł ze Šweloweje gramatiki, kótaryž su mě pó jeje nowem wujenju 1952 na Domowinje w Chošebuzu pódarili. Wšake publikacije ze serbskeju tematiku som pótom nadejšel w Barlinskich knižkownjach. Ze serbskeju originalneju literaturu su mě zastarowali serbske gósci z Łužyce tak ako mój sobuwuknik Peter Anker z Budyšyna, kenž běšo se kónc 1953 pšesedlił do Pódwjacornego Barlinja, ale domoj jězdziš dalej móžašo. Wjelgin k pomocy jo mě teke bylo cytanje Nowego Casnika, kótaryž som 1960 chopił wótebėras.

Swoje džěćace lěta sće přežiwił za čas nacionalsocializma a swoje młodžinske lěta w powójskim casu. Kak serbsku sće tehdy Delnju Łužicu dožiwił?

Pši wšych njelubych tšojenjach běšo Dolna Łužyca we wónem casu hyšći dosć serbska, což nastupa rěc, drastwu a nałogstwo. Serbšćina běšo we serbskem regionje pšisamem hyšći we kuždem domje žywa. Powědachu ju starša a srježna generacija, wětšy žěl młožiny a njerědko teke hyšći žiši. Situacija pak chapjašo se južo pšeměnjaš pšez antiserbske wustupowanje nacijow a nachylne pšebywanje cuzych (nimske wójaki, ewakuěrowane měšćanarje) w serbskich jsach. Nejgórša škoda pak nasta pó 1945 z wugnanim Nimced ze stronow za Nysu a Odru a jich zaselenim wesrjejž Serbow, pšez kótarež teke te poměrnje hyšći serbske strony se pšeměnichu do etniskego mozaika.

1952 staj z maćerju wopušćiliž NDR a w Zapadnym Berlinje namakałoj nowu domiznu. Što bě přičina za tutu rozsudnu kročel?

Wina na tej rozsudnej kšoceni jo był konflikt mjazy mójeju mamu a wjednistwom nowozaložoneje Serbskeje wušeje šule w Chošebuzu, kótaryž jo pó casu samo

Měto Pernak

Foto: priwatne

nabył politiskich dimensijow. Wuchadnišćo diferencow jo bylo pšasaňanje, zo mam se ako nowy wuknik w Chošebuzu zaměstniš: We kšescijański zmyslonej familiji abo w internaše z komunistisko-ateistiskim wuměrnjenim? Jadnučki wupuš z togo konflikta jo mója mama wizeła we spuščěnju NDR. Z toš tym rozsuzenim pak njejom ja był krađu wobjadny a som lěta trjebał, aby se namakał do wobstojnosćow w nowej domowni. Ja ga som měł to wótgłědanje, pó wuchóženju teje šule studowaš teologiju, aby ako farar Serbam služyl we maminej rěcy.

We wšěch lětach w Zapadnym Berlinje sće hajił dale zwisk do Serbow. To w NDRskim casu njebě stajnje jedno-ře. Čehodla sće tajke čěže na so wzał?

Som take a druge šěžkosći rad na se wzel, pšeto som pšecej měł styskanje za domom a póžedanje, to nachwataš, což pšez naju pšesedlenje běch zgubił: žywy kontakt k serbstwu, wósebjje k serbskej rěcy a k tym lužam, kenž sebje to serbske hyšći waže.

Prawidłownje wopytał sće tež Hornju Łužicu. Na mnohich cyrkwiniskich dnjach sće póddla był. Kotre zwiski běchu Wam tu wosebjje wažne?

Do Górneje Łužyce som 1965 přědny raz woglědał. Dwě lěše za tym som se mógl wobžěliš na přědnem kursu sorabistow a přědny raz w žywjenju dožywiš serbsku namšu: katolsku w Radworju a ewangelisku w Njeswačidle. Wót togo casa su mě drogi celo wótnowotki wjadli do Górnych Serbow, na ewangeliske cerkwine dny, na festiwale serbskeje kultury a k serbskim znatym a pšijašelam. Ze žekownosću wósebnje spominam na dr. Frida Mětska a⇒

⇒ manželsku, dr. Jurja Młynka, dr. Pětra Malinka z manželskeju, arcyměšnika Jurja Sołtu, na pšedesarja Maćice Serbskeje dr. Měrčina Vólkela, superintendenta Gerharda Wirtha a jogo bratša Korlu z manželskeju w Cokowje tak ako na serbskego wucabnika a spisowašela Jana Wornarja.

Tež w Zapadnym Berlinje a po 1990 w zjednocenym Berlinje sće měł swoje serbske kruhi. Kajke to běchu?

Jo, teke w Pódwjacornem Barlinju su pšecaj byli luže, z kótarymiž som mógal serbski powědaš. Su to byli tam južo dlejšy cas bydlece Serby abo wuběgańce z NDR resp. gósci wu nas. Pó wójnje jo se samo Domowinska kupka za Serbow celego města załožyła, kótaraž pak jo se z politiskich pšincynow južo 1950 rozpušćiła. Z někotarymi člankami teje kupki smej mej z jeje něgajšnym pšedesarjom Norbertom Loßbergerom 1958 w Neuköllnje wutworitej nowy mały serbski kružk, kenž jo wobstojał až do kónca 60tych lět. We njom smy se dwójcy wob mjasec zmakali na serbske rozgranjanje a spiwanje. Wótergi pak som se pózdzej teke wobzělił na Domowinskich zarědowanjach we Pódzajtšnem Barlinju. Pó politiskem pšewobrošenju lětowu 1989/90 jo w Barlinju nastało małe serbske srježišćo SKI ze serbskeju biblioteku a galeriju, w kótaremž su se wótměwali pšednoski a wšake kulturne zarědowanja. Žinsa jo jomu teke Barlinske „Serbske blido“ pširědowane, za kótarymž se w mjasecu raz k serbskemu rozgronu zmakajomy.

Waša mandželska je Němka, waju w Berlinje wotrosćenaj hólcaj rěčitaj serbsce. Kak sće to zdokonał?

Mója žeńska jo w cysto nimskej wokolnosći wótrosta a powěda wót doma jano nimski. Na maminem boce pak jo pólskego póchadu. Pšez swóju mamu, kenž jo z rodnom z Pódwjacornej Pšuskeje a kenž jo w młodych lětach samo lěpjej pólski ak nimski powědała, ale ma wóna teke pšístup k słowjańskemu swětoju. Njejsom togodla měł problem, z mójima synoma wót narodu sem serbowaš; a mjaztym mója žeńska teke wětšy žěl toho serbskego rozmějo. Młodšy syn jo za cas mójogo dlejšego pšebywanja w chórowni bóžko wjele serbskego wótwuknył, tak až wón žinsa serbsčinu derje rozmějo, ale jano hyšći łamjo. Staršy pak jo pši serbsčinje wóstał a ju wšednje w rozgronje ze mnu nałožuju. K tomu su wěsće pšipomogli naju wjelelětně pšebywanja w Kósobuzu we lěšojkich proznanach. Weto jo teke wón w žišetstwjje měł krizu, což nastupa serbsku rěc. Z mamineju pomocu pak jo se ta na gluku pšewinuła.

1980 je w samonakładnistwje w Zapadnym Berlinje wušla kniha „Der Untergang der Polaben. Versuch eines Nekrologs“, kotraž tehdy mjez Serbami, kotrymž bě přistupna, wulku kedźbnosć zbudži. Jako awtor mje-

nuje so „Sorabus“. Štó bě „Sorabus“ a kotry podžěl měješće Wy na nastaću tuteje knihi?

Za pseudonymom Sorabus se zapšawym chowatej dwa awtora. Předny a głowny wót njeju jo mój stary serbski pšijašel – něgajšny štuđanc ekonomije a jurisprudence a pózdžešy rolnikař w Nowej Jsy pla Picnja – Bjedrich Latk (1890–1983). Mój póžěl na tych knigłach wugótujo niži běrtyl wopšimješa a pósěgujo se mimo toho na redakcionelnu žětabnosć.

Po přewróće sće so pracował wo město direktora delnjoserbskeho gymnazija w Choćebuzu. By gymnazij džensa hinaši byt, byšće-li jón tehdy přewzał?

Njejo mě lažko na to pšašanje wótegroniš, pšeto njewěm, lěc by se mě zglucyło wšo do statka stajis, což som měł za wažne a trěbne. Na kuždy part by se ja po mócach wo to procował, aby ta šula dostała taki profil, kenž by wupšawił jeje mě „Dolno-serbski gymnazium“. Pši tom se pšedewšym myslim na pólepšenje rěčneje situacije w šulskem žywjenju – we wucbje a zwenka njeje.

1993 sće sobu wožiwił Mašicu Serbsku a hač do 2006 byt jeje předsyda. Wjele zarjadowanjow sće w tym času přewjedł, pomniki stajał a spisy wudał. Kajka je Waša bilanca tutych lět?

Mašicu Serbsku Dolnje Łužyce pó 56 lětach zasej do žywjenja zwołaš a ju pótom teke pši žywjenju zdžaržaš njejo był lažki nadawk. My pak smy jen weto někak zmještrowali, a to teke z poměrny mało člankami a srědnosćami. Mimo lětnje głownje zgromažiny we maju abo juniju smy wob lěto pšewjadli jady do tšich dalšych zarědowanjow: sympozije, literarnomuzikalne wjacory a spomnjeńske zarědowanja k cesći wuznamnych serbskich procowarjow. Za někotarych z nich su teke nastali zjawne wopomnišća: pomnik za mólarka Fryca Latka w rodnej Nowej Jsy, stela za rěcywědnika Mjertyna Monja w Turnowje a za awtora přědných serbskich spiwarškich a stakim přědných serbskich šišćanych knigłow Albinusa Mollerusa w Tšupcu tak ako spomnjeńska tofla pšed rodny domom mólarka Karla Nowaka we Lěskej pla Złego Komorowa. Zabyš njok wobspomnješ, až som w tych tšinasćich lětach mójogo pšedesarstwa wudał wo-koło žaseš spisow a kniglickow.

Wjackróc wob lěto swjeća so delnjoserbske kemše. Lědma hdy Wy na žanych pobrachujeće. Što Wam tute kemše woznamjenjeja?

Wěra a narodnosć stej teke w Dolnych Serbach wót něga slušatej gromadu. Z rosćeceju sekularizaciju a asimilaciju pak jo ta wuska wězba pšupšćowala resp. se samo zgubjowala. Wobnowjone serbske namše w Dolnej Łužycy su togodla za

mnjo kus starego a zrazom žywego serbstwa. Wóni wochłóžuju dušu a mócuju serbsku wutšobu.

Wulke zastužby maće tež jako sobudželaćer při nastaću njedawno wuštych nowych delnjoserbskich spěwarškich. Sće z rezultatom spokojom a što se za spěwarske přejeće?

Nowe dolnoserbske spiwarske su pó mójej myslu se derje ražili, což pšedewšym pšaši za jich wenkowne wugótowanje. Wěšte brachy pak wižim w jich pismje a wopšimješu. Žycym našym „Duchownym kjarližam“, aby drogu namakali do wjelich domow – serbskich a njoserbskich – a cesto zaklinali k Bóžej cesći!

Połoženje Serbow njeje jednore. Kajki přichod widźiće za serbske žiwjenje w Hornjej a Delnej Łužicy?

Kaž wěmy, jo serbstwo w swójej eksistenciji wótwenka a nutšika pšez měru wobgrozone. Ličba serbski powědajucy luži młodeje a srježneje generacije rapidnje wótběra, což pšedewšym pšaši za ewangelske strony Górneje a Dolnje Łužyce. Ale teke w katolskich Serbach chapja se drobiš. Narodna glěwkosć, měšane manželstwa a druge faktory su k tomu wjadli, až wjele žiši su wótrošli a hyšći wótrostuju bžez serbskeje rěcy. Bžez serbskeje rěcy pak žeden serbski lud a žedna serbska kultura – nanejmenjej nic na dlejšy cas! Dej-li pak serbstwo traš a zawóstaš, ga musy we wšom serbskem žěle a procowanju absolutnu prioritu měš serbska rěc! Jadnučku realnu a drje teke slědnu šansu, serbsku rěc wumóc wot zginjenja, dajo Witaj-iniciatiwa z metodu imersije.

Kak jako nazhonity wučer Witajprojekt posudžujetec?

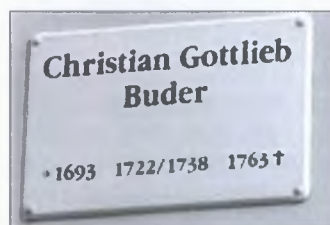
Toš ten projekt móžo pó mójej myslu jano k rewitalizaciji rěcy dowjasć, jolic se póražijo wětšynu našych žiši za njen dobyš. Witaj-žisam ma pózdzej garantowana byš bilingualna šulska wucba. A slědkoju ma se teke pšewinuš akutny brach na serbsko-rěcnych wotkubłarkach/wotkubłarjach a wucabnicach/wucabnikach Wjele tych, kenž žinsa žiši we serbskej rěcy rozwucuju, su musali nejprerwej raz sami serbsčinu sebje pšiswojš. Jich idealizm a engagement jo – se wě – namakał wjele chwalby a pšipóznaša. Pši tom pak jo zwětšego wóstało. Dalša kwalifikacija kaž we tom paže pak by se dejala teke financielnje honorěrowaš, tak ako to we šulskem systemje Nimskeje howacej juž dawno uzus jo. Akle gaž to teke w Serbach se stanjo, změjomy w pšichože wěcej abo samo dosć kubłarjow a ceptarjow za rozwucowanje našych žiši we serbskej rěcy.

Džakujemy so za rozmołwu, gratulujemy Wam wutrobnje k Wašim jubilejnym narodninam a přejemy Wam do dalšich lět bohate Bože žohnowanje.
Prašała so **T.M.**

Křescán Gottlieb Budar – serbski profesor w Jenje

Z wulkim jubilejnym lětom swjeći uniwersita w Jenje lětsa 450. jubilej swojeho wobstaća. Jeje nastaće je wusko zwjazane z reformaciju. Załoži so jako wotruranje za Wittenberg, kotryž su Ernestinojo po bitwje pola Mühlberga 1547 dyrbjeli na Albertinow wotstupić. Z tym zhubichu tež runje hakle založenu a po cyłej Europje sławnu Wittenbergsku uniwersitu. Tuž založichu sej w Jenje nowu uniwersitu, kotraž so wotnětka jako poprawna lutherska uniwersita wobhladowaše, dokelž so Albertinam wumjetowasě, zo luthersku wěru přeradža.

Składostnje tuteho jubileja pokaza so

Wopomnjenka taflička za Budarja při zachodže do Jenaskeje uniwersitnej biblioteki. Hnydom pódla namaka so taflička za Goetheho.

w Jenje wot 4. do 11. februara 2008 wustajeńca, w kotrejž so 90 sławnych mužů předstaji, kotrychž skutkowanje bě wusko zwjazane z uniwersitu a kotrychž džělo postaji nowe měritka na polu wědomosće. Nimo Goetheho a Schillera namakaš mjez tutymi wučencami Fichte, Schellinga, Karla Marxa, Ernsta Abbe'a a rodzeneho Serba Křescána Gottlieba Budarja, profesora za prawo a stawizny w Jenje. Jeho su do wustajeńcy zapřijeli, dokelž je ze swojimi stawizniskimi a prawniskimi džělami wosebje na polu diplomatiki (wědomosć wo wopismach) po nowych pućach kročil

Wot Budarja spisana kniha

a dokelž ma wulke zaslužby wo Jenasku uniwersitnu biblioteku.

Narodźił bě so Křescán Gottlieb Budar (Christian Gottlieb Buder) 29. oktobra lěta 1693 jako štwórty syn diakonusa Marćina Budarja, kotryž pochadžeše z Bukečanskeje fary, a jeho mandželskeje Johannyy tež rodž. Hoffmannec w Ketlicach. Njewšědne je, zo měješe 13 kmótow: jědnaćo z nich běchu zemjenjo z wokolnych wjeskow, zbytnaj dwaj běštaj Bukečanski a Ketličanski farar. Dokelž bě jara nadarjeny, póstachu jeho hižo jako 13lětneho hólčeca w lěće 1706 na šulu do Lubija. Hórko a čezko bě za njeho, jako w samsnym lěće jeho nan wumřě. Zo by so hišće lěpje na studij přihotował, poda so bórže po tym na gymnazij w Budyšinje. Jako tež hišće jeho mać zemřě, móžeše šulu jenož džak Mättigowemu st-

pendijej zakónčić.

Po woli swojeho njeboh nana zapisa so Budar w nalěću 1714 za studij prawa w Lipsku. Hižo nazymu samsneho lěta pak poda so dobreho poskitka dla do Jeny: W domje sławneho profesora za prawo Struweho měješe swobodne bydlenje a zastaranje, za což pak dyrbješe profesorej při jeho džěle pomhać. Počas wutwori so mjez studentom Budarjom a profesorom nawnowski počah. Struwe jeho spěchowaše a poradžowaše, dalokož bě to jemu možno.

Džak tutemu spěchowanju a jeho dobrych wukonow dla wuzwolichu Budarja w lěće 1722 za předstejicerja uniwersitnej biblioteki. Dwě lěće pozdžišo zahaji swoje juristiske čitanja. Tute běchu jara woblubowane, štož spóznamy mjez druhim z toho, zo so zamóžići zemjenjo jeho za priwatnymi čitanjami woprašachu. We wobłuku swojich juristiskich studijow přiwobroći so Budar w běhu časa přez statne prawo přeco bóle stawizniskim prašenjam. Tak napisa mjez druhim knihu wo bamžu Clemensu XI., wo kotrejž so w 19. lěstotku sławny historikar Ranke jara chwalobnje wupraji a kotruž wužiwaše za swoju knihu wo stawiznach bamžow. Tuž njezadžiwa, zo započča Budar bórže tež w stawiznach čitanja džeržeć. Dokelž ze swojskich nazhonjenow wědžeše, kak jara so džělo prawiznika a stawiznarja přez wobužne pytanje za dokumentami počezuje, nastaji přenje plany za eděrowanje kejžorskich a kralowskich dokumentow. Tute jeho směrnicy su hač do džensnišeho płaćiwě, wosebje wažne pak běchu w 19. lěstotku za hromadženje wšelakich dokumentow, aktow a wopismow.

W lěće 1730 pomjenowachu Budarja za wurjadneho profesora za statne a wićežne

Wobraz Budarja

Fota: L. Malinkowa

prawo. Wósom lět pozdžišo dósta regularnu profesuru za stawizny a prawo. Hačrunjež Budarjej w běhu lět přeco zaso wurjadne městna na druhich uniwersitach poskićachu – mjez druhim w Halle, Frankbrotže, Helmstedće, Marburgu a samo w Uppsali a Leydenje –, wosta wón čas žiwjenja w Jenje.

Skoro potstalětny so Budar w lěće 1743 z Jenaskej wudowu po profesorowu teologije Gudeliusu wozeni. Mandželstwo wosta bjez džěci. Wjeršk Budarjoweho njesprócniwego džěla bě pomjenowanje za tajneho radu w lěće 1759 přez Weimarskeho wjercha – wysoke to wuznamjenjenje za profesora. Dnja 9. decembra lěta 1763 wón zemřě a bu w uniwersitnej cyrwiki swj. Mičała w Jenje pochowany.

Swoju wobšěrnú biblioteku z wjac hač 16 000 knihami wotkaza Budar Jenaskej uniwersiće. Zběrka špiheluje jeho wobšěrne zajimy a wobsahuje nimo stawizniskich, prawniskich, literarnych a powšitkownych spisow a wopismow tež jara wjele rědkich dokumentow z přjedawšich časow. Hač do džensnišeho njeje wšitko dowuslědžene, wšelke překwapjenki so tam hišće chowaja. Biblioteka přetra wšě wójny a přečahowanja bjez wjetšich škodow a tak móžeš ju džensa hišće w podzemju Jenaskeje uniwersitnej biblioteki wobdžiwać. Njewěmy, hač so mjez tysacami spisow tež serbski dokument chowa; wopisanje Budyšina a cyłeho wokrjesa pak so tam namaka. Njeznate je tež, hač a kak bě sej Budar swojeho serbskeho pochada wědomy a hač to tež w dołhich lětach swojeho Jenaskeho skutkowanja někak pokaza. Hdyž bě so jako student w Jenje zapisał, bě to sćinił na sćehowace wažnje: „Christianus Gottlieb Buder – Kittlitz – Lusatus“.

Lubina Malinkowa

Marja Dučmanowa w Małym Ćisku 99 lět

Wutoru, 26. februara, woswjeći Marja Dučmanowa w Małym Ćisku swoje 99. narodniny. Wona je najstarša Ćiskowska wobydlerka. Narodziła je so w Kinajchće jako Marja Krupic. Bě třeće ze šěsć dźěći serbskeho bura Křescana Krupy. Hižo jako holčka měješe wšednje winowatosće na staršiskim statoku spjelnjeć kaž drjewo za tepjenje do kuchiny nanosć, běrny za picowanje skotu přihotować, na łukach a polach pomhać syno dźětać, njerodź plěć, klóski zběrać, snopy wjazac, pópy stajec, běrny zběrać.

Do šule chodžeše z druhimi Kinajchčanskimi dźěćimi w susodnym Židzinom. W lěcu kaž tež w zymje w drjewjancach, přez lěs. Božedla, hdyž běchu šulske dźěći minutku pozdžišo přišli hač w sedmich: „To steješe naš wučer Bleža hižo z prutom w durjach a na nas čakaše! Hustodosć dyrbyjach so hólcy potom na ławku lehnyć a dóstachu z nim na zadk!“

Hač do swójeho 20. žiwjenskeho lěta pomhaše Marja w staršiskim ratarstwjě. Přez žentwu z Korlu Dučmanom přesydlili so do Małego Ćiska. Wězo woswjećištaj

serbski kwas, kaž bě to tehdy hišće z ranej serbskej tradiciju na našich wsach. Wěrowanje bě we Wojerowskej Janskej cyrkwi.

Na pěskojtej pódze njebě dźěło lochke. Hustodosć nježnějachu telko, kaž bě to za zežiwnjenje swójby třebne. Hač na maličkosće, kotrež dyrbyjachu přikupić, to tola zdokonjachu. „W zymskich měsacach sedzjachmy my žony při kotwrotach abo krosnach, zo bychmy třebnu wołmu napradli abo płaty za sukny, trěnja, počehnjenje a tež za měchi natkali. Trjebali pak smy tež čopće nohajcy w pantoflach! Tak dyrbyjachmy je w zymje naštrykować.“

Hišće džensa bydli jubilarke w Małym Ćisku na Dučmanec statoku z přichodnej džowku Gertrud a jeje synom a kuzenkam. Marja Dučmanowa je zwučena čas žiwjenja rano zahe stawać. Po snědanju čita wšednje nowiny a wosebjě rady tež w spěwarskich. Wšednje so modli a džakuje so Bóh tom Knjezeje, zo spožči jej telko lět žiwjenja w kruhu najbližich.

Přejemy narodninarce wjele wjesela w kruhu swójby a na rjanosći přirody, a zo je jej možno, tež dale w domjacnosći a

Jubilarka Marja Dučmanowa je jedna z poslednich nošerkow Wojerowskej serbskeje drasty. Foto: M. Kašpor

w lubej zahrodce při dobrej strowoće dźětać.

Měrcin Kašpor-Ćiskowski,

něhdyši serbski wjesnjana,

kotryž so hišće derje na zhromadne dźěło z cytle Dučmanec swójbu dopomina

Kšescijańske mysli w dolnoserbšćinje

Ku knižkam Herberta Nowaka „Prjatkowanja“. Podstupim 2007

Bužo pśisamem lěto, až maju dolnoserbške kšescijany z drugimi knižkami nabožnych tekstow Herberta Nowaka – předne knižki su wujšli ako „Dolnoserbške prjatkowanja“ w LND 1991 – dosć a nadosć k cytanju a rozmyslowanju. (Pomhaj Bóh jo južo wó tom pisał 2/07 a 6/07, teke Nowy Casnik 34/07.) Ako w přednych namakajomy w nowych knižkach prjatkowanja, Bóže słowa za serbski rozgłos, kenž se stawnje na nježelu wuscětaju a se we waltonem wuscětanju wóspjětuju, a módlitwy. Pśidany jo wót wudawarki Madleny Norbergo-

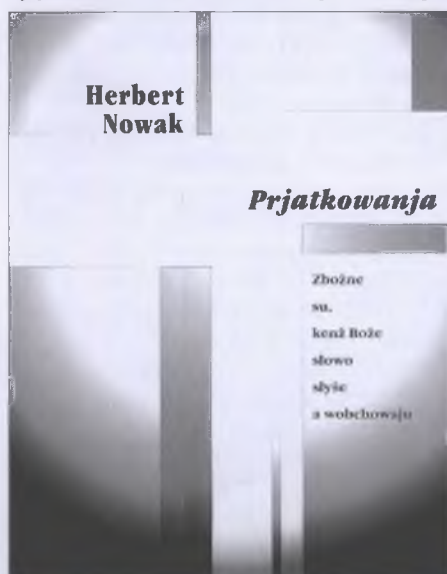
weje, nejmlódšeje žowki awtora, informatiwny „Dodawk“ z Nowakowym žywnjenjeběgom, z bibliografiskim pšegľadom Nowakowych rěcnowědomnostnych a spisowašelskich žětow a pšegľad wó 26 namšach, kenž jo Nowak z lěta 1988 do 1994 žarzał (zestajař jo Werner Měškank). Tši pšedstowa – wudawarki, Heilgard Asmus, něntějšeje Chóšebuskeje wušeje promštwki, a awtora –, wěcejbarwne foto fararja Nowaka a faksimile z jogo tekstow knižki kompletěruju.

Hynac ako předne wudaše, kenž jo ředowane pó tekstowych družynach (prjatkowanja, Bóže słowa, módlitwy), jo zestajone něntějše – mimo módlitow – pó casu nastawanja tekstow. Předny žěl wopšimjejo 18 zdžaržanych tekstow z lěta 1945 do 1988. Su to we głownem prjatkowanja a póstrowne słowa na Serbske ewangelske cerkwine dny, w kótarychž se pokazuju Nowakowa zwězanosć z górnoserbojskimi kšescijańskimi bratšami a sošami. W drugem, nejwobšyrnjěšem žělu knižkow, jo zaměstnjonych šěsć prjatkowanjow wót lěta 1991 do 1994 (z tych wuchowanych su to wóně, kenž njeju w přednych knižkach wótsišćane) a 140 (!) Bóžych słowow z lěta 1991 do 2005. How wižimy, až jo Herbert Nowak, jaden z nejwažnjějšich dolnoserbškich prjatkow nowšego casa (kenž se zachopijo za dolnoserbške kšescijaństwo w lěse 1987, ako jo se z pódperu

njezabytnego tegdejšneho Chóšebuskego wušeje promšta Reinhardta Richtera bazisodemokratiskeho statkujuca Kupka serbska namša založyla), pó wopšestašu aktiwnego serbskego cerkwinego žěla njewomucnje až do wusokego starstwa 89 lět dalšne wuwise pódperował. W tšesem žělu knižkow jo wótsišćanych 12 nutšnych bjatowanjow ku wšakim góžbam a za wšake wósobowe kupki.

Toš te z 339 bokami wjelgin wobšyrne knižki su dalšny, wažny dokument serbsko-rěcneho cerkwinego statkowanja Herberta Nowaka. Jogo słowa se lažko cytaju, tola wóni nuzkaju do spšawneho rozmyslowanja wó tom, co znani, bys kšescijan w zmysle „Kněžo ... Ja cu cyniš, což jan mógu – cyn ty to lěpše!“ (bok 130, 327). Teksty su wózwajwone mimo otowanja. Škóda, až jo wóna reforma pšišla akle na kóncu nastaša toš tych knižkow. Drobně njejasnosći (wokoło datěrowanja Slěpjańskego prjatkowanja na zachopjeńku 2. žěla a Dešańskeje namše 1993) celkowny zašić kompetentneho wudaša njemóle. Wjelgin spódobna wenkowna wobalka z wěcejbarwnym wobrazom znatego grafikarja Rudolfa Sittnera wabi do kupowanja a zrownju něco groni wó tom, až słowo Bóže jo swětlo za nas. Řednje ga by bylo, byli knižkam pšipotožona byla słuhańska cejdeja z wubranymi rozgłosowymi nagrawanjami Nowaka. Wót awtora powědana wersija by na modernu wašnju pšipomógała rozšyrjowaš jogo wukładowanja bibliskich słowow w maminej rěcy.

Christiana Piniekowa

„To bě druhdy kaž tajki krimi, zo njemóžeš zastać“

Rozmólwa z Hanku Tarankowej ze Starych Hajnic, kotraž je cyłu bibliju do kompjuitera wotpisała

Na nedawnej zhromadźiznje Serbskeho wosadneho zwjazka sće Wy, knjeni Tarankowa, wozjewiła, zo sće wotpisanje cyteje serbskeje biblije do kompjuitera zakončiła. Čehodla sće bibliju wotpisała?

Wšudže w našim pismowstwjje wobkedźuju, zo so we hłownym katolska warianta serbšćiny nałožuje. To sym nazhonila, jako sym w swojim času w Serbskim instituće němsko-serbski słownik do kompjuitera zapisała. Tež w našim lekcionaru a w Pomhaj Bóh je to pytnýc. Při tym je naša ewangeliska serbšćina tak bohata a rjana! Je wulkotnje, štož su serbscy fararjo přeložili. Chcu potomnikam a tež druhim něšto zawostajić, zo móhli zeznać ewangelsku wariantu serbšćiny.

Je Wam něchtó nadawk za tajke džěło dať?

Njeksym žadyn nadawk měta, sym cyle jednorje sama wot so započala doma pisac.

Hdy sće z džěłom započala?

Započatk je so z tym činić, zo mějachmy před lětami, za čas superintendenta Alberta, hdyž běchu hišće serbske kemše w Budestecach, jako swójbni čitanja na kemšach. To běchu tajke hubjene mašinopisne překlepki, z kotrychž mějachmy čitać, zo sym perikopy znowa wotpisała. Praje započala sym potom hakle pozdžišo jako rentnarka.

Kak doľho je džěło tralo?

Njewěm dokładnje. Sym přeco w interwualach pisała. W lěcu njeksym wulce k temu přišća, to je wonka dosć džěła. W zymje bě potom chwile. Dohromady je tola někak wšom lět tralo.

Njejsće počasu wustala?

Poprawom nic, ale wězo dyrbiš disciplinowany při tym wostać, hewak ničo njezdokonješ. Džěsći běštej z domu a ja běch z našim psyčkom Lefku zwjetša sama doma. To mějach tak swój rytmus. Hdyž bě mi možno, sym so wotydzěnu dopoľdnja jednu abo połdra hodžiny na pisanje sydnyla, pódla mje ležeše Lefka. Popoľdnju bě potom druhe džěło. W adwenće a w pasionskim času hladamy jenož zředka telewiziju, to sym tež wječor pisała. Ale koncentracija njeje wječor wjac tajka kaž rano.

Kak sće to technisce zdokonjala? We Wašej starobje njeje samozrozumliwe, zo so čłowjek z kompjuiterom wuznawa.

Sym wšak jako pisarka w Serbskim instituće džěłała a tam tež wobchadženje z kompjuiterom nawuknyła. Najprjedy mějach doma stary, wuranzěrowany kompjuiter. Mjeztym stej naju džěsći mi nowy kupiło a tež tajku nowu plonu wobrazow-

ku. Lubina kaž tež Měrcin so z kompjuiterom wuznawataj, staj mi wšitko nastajiloj a mi pomhało, hdyž mějach z techniku někajke čěže. Lubina je tež přeco kopije zhotowiła, zo so njeby ničo zhubilo.

Kotru bibliju sće jako předłohu wzała?

Bibliju z lěta 1905, a to našu swójbnu bibliju, kiž smy přeco wužiwali.

Na Wašim eksemplarje je zawěro widjeć, zo je husto trjebany. Kniha hižo rozpaduje.

Mamy doma wjacore biblije, ale z tej je so mi najlěpje džěłało. Lětdžesatki smy džer wote dnja z njeje čitali. Jako džěčo sym wotrostła z rańšej nutrnosću a tu smy potom tež doma w mojej swójbje dale wjedli. Přeco do snědanja je so najprjedy rańši kěrluš spěwał, so Ochranowske hesło čitało a so bibliski tekst čitało. Z Wotčenašom a žohnowanjom so nutrnosć zakonči a potom dawaše snědanje.

Biblija z lěta 1905 je hišće w šwabachu čišćana. Po kotrym prawopisu sće so při wotpisanju měła?

Mój wotpisk je originalny wotpisk tuteje biblije, jenož w nowym pismje. To rěka, zo sym město tehdyšeho „sch, cz, cz“ pisała po džensnišim wašnjju „š, č, č“. Po starym wašnjju sym na přiřkad pisała „kh“ město džensnišeho „ch“. To wšak njeje žadyn problem a hodži so při potrebjce w kompjuiteru spěšnje skorigować.

Kak sće při pisanju postupowała?

Najprjedy sym Nowy zakonj z psalmami wotpisała. Wot Stareho zakonja pisach jako přenje knihi Mójzasa a potom dale wotzady dopředka. Nowy zakonj pisach bjez paralelkow, Stary z paralelkami. Paralelki – to su pokazki na tamne bibliske městna za přiřnanje.

Njeje so Wam počasu wostudžilo?

Ale ně, sym to z tajkej radosću činiła, zo sym hustodosć dlěje sedžala, hač poprawom chcych. To bě druhdy kaž tajki krimi, zo njemóžeš zastać. A ja tež wěm, zo je so za mnje a za tute džěło modliło, hewak wone njeby možno bylo.

Tak sće nětk jara dobra znajerka biblije?

To sej njepřicpěwam. Znajach wšak džěle biblije, ale wotpisać je tola hišće něšto hinaše hač čitać. To so bóle zeznajomniš.

Maće snadź džěl, kiž je Wam nětk wosebje bliski?

Knize Ester a Daniel. To su sobu israelske stawizny, hdžež je wukónc tajki pozitiwny, dobry, štož w druhich knihach přeco njeje.

Sće pisanje dóstała zapłaćene?

Hanka Tarankowa Foto: priv.

Za Nowy zakonj a psalmi džěłach před lětami něšto pjenjez z Drježdžan. Superintendent Malink je to tam zapodał. Nochcych pjenjezy přiřwac, přetož njeksym to činiła, zo bych něšto zaslužila, ale sup. Malink mi praji: ‚Kóždy džěłaćer je swojeje mzdy hódny.‘ Njebě wšak to tež zaplaćenje, dokelž tele džěło – tak sup. Malink praji – njemóže ničto zaplaćić. Bě to bóle jako připóznaće

mojeho džěła myslene.

Před dobrym lětom je wušla katolska biblija. Znajeće ju?

Njeksym sej ju hišće kupiła. Mam jednotliwe wudaća katolskeho Stareho a Noweho zakonja.

Što ma so z Wašim wotpiskom nětko stać?

To njeleži wjac w mojej ruce. Mój nadawk je z wotpisanjom spjelny. Chcu hišće korektury, dalokož su trěbne, zdokonjeć. Druzy budu so dale wo tekst starać. Wjeselu so, zo je na zwjazkowej zhromadźiznje hnydom žiwa diskusija nastala, jako zdžělich, zo sym dopisała.

Kajka diskusija to bě?

Wjacori su so prašeli, kak a hdy móhli snadź tutón tekst dóstać. Chcyli jón sami rady na kompjuiteru měć za čitanje doma.

Što byšće sej přala, što měło so z wotpiskom stać?

Jako kniha čišćec drje so wotpisk njebudže. Superintendent Malink je prajił, zo nimamy mocy za trěbne korektury a předžětanja. Štó by to dyrbjał činić? Mysli so skerje na kompjuiterowu wersiju, kiž móhla so zajimcam potom na CDji dać. Za staršu generaciju wšak by derje bylo, hdyž bychu so někotre eksemplary wučišćeli a wjazali, jeli by był zajima za to.

Sće wjesoła a horda na to, zo sće hoberske džěło zdokonjala?

Ně, horda nic, sym džakowna, zo sym to z Božej pomocu směla zdokonjeć, štož běch sej předewzała. Wjeseliła so bych, hdyž by so to wužiwoła, hdyž by so biblija čitała, hdyž bychu tyšni z Božeho słowa trošt namakali a młodzi započeli sej bibliju česćić a ju lubować. Přegu sej, zo so ewangeliska warianta našeje serbšćiny njeby cyle zhubila. Wo to je mi tež šło, wo bohatstwo našeje rěče. Nječ mój wotpisk služi Bohu k česći a Serbam a tež druhim zajimcam k wužitku.

Džak tež na tutym městnje za Waše njesebične džěło a džak za naju rozmólwu.

Prašala so T.M.

Spomóżne džěło Serbskeho wosadneho zwjazka

Stajnje kónc januara wotměwa so lětna zwjazkowa zhromadźizna Serbskeho wosadneho zwjazka. Lětsa zetkach so člonojo sobotu, dnja 26. januara 2008, na Michałskej farje. Wobdžěli so 22 člonow ze 14 wosadow. Po zwučenym wašnju zahaji so zeńdženje z nutrnošću. Kěrluš „Ach, wotuć, ducho swědkow přěnich“ přewožděše zhromadženych wot zahajenja hač do zakónčenja. Serbski superintendent Jan Malink rozpominaše hrono tyždjenja „Džensa, hdyž jeho hlós slyšiče, da nje-stwierdźe swoje wutroby.“ Serbski lud je před 1000 lětami Bože słowo zaslyšał. Wone je so dóstało do jeho wutroby a přez nje su Serbjka kulturu dóstali a wuwiać móhli. To je nam zawjazzk do džensnišeho.

Po dnjowym porjedže slědowaše rozprawa wo lěće 2007. Hłowny nadawk džěła Serbskeho wosadneho zwjazka je wozjewjenje Božeho słowa w serbskej rěči. W cyłku wotmě so 23 serbskich kemšow, a to w Budyšinje, Poršicach, Rakecach, Njeswaćidle a Budyšinku. Dwurěčne kemše běchu w Malešecach, Rakecach a Budyšinje. Wosadnych popođnjow bě jich 10 (w Bukecach, Malešecach, Minakale, Wuježku a w Drježdžanach). Bibliski kruh zeńdže so 9 razow na Michałskej farje.

Džěło z džěćimi nam wosebje na wutrobje leži. Na nabožnym tyždjenju we Wu-krančicach wobdžěli so 9 džěć. Z nich je něhdže połjca ze serbskich swójbow, tamne džěć wuknu serbsce po Witaj-kon-

cepće. Přiwšěm je wobchadna rěč přewažnje němčina. Džěćace kemše wotměwaja so prawidłownje při Božich službach w Michałskej cyrkwi. Wo nje stara so Gabriela Gruhlowa, kotrejž sluša za to wosebity džak. Wjerškaj za džěć a staršich běštej dworowy swjedžen we Wuježku a adwentnička na Michałskej farje z programom, kotryž běchu někotre maćerje z džěćimi nazwučowali. Samo hodownu hru běchu předstajili. Dalše wažne podawki zašeho lěta běchu spominanje na Amaliju Bróscynu w Budesticach składnostnje jeje 200. narodnin, serbski cyrkwinski džen we Wojerecach a znopawosjećenje Michałskej cyrkwy po wobšěrných twarskich džěłach. Wosebje wusko džěła Serbski wosadny zwjazk ze Serbskim ewangelskim towarstwom hromadže. Zhromadnje wudawatej časopis Pomhaj Bóh. Dalši partnerojo su Serbski rozhlós, Serbski institut, Serbski gymnazij a Towarstwo Cyrila a Metoda.

Serbski superintendent je tež zamówlity za wěste nadawki w Ewangelskej cyrkwi Berlin – Bramborska – šleska Hornja Łužica. Tehodla wuhotuje sobu dwurěčne kemše we Wojerecach a Slepom, stara so tam wo serbske wosadne popođnja a džěła w serbskej přiřadže sobu. Serbscy wěriwi w Delnjej Łužicy maja so čežko. Nimaja swójeho serbskeho duchowneho a njeđostawaja wot cyrkwinskeje wyšnosće žaneje financelneje podpěry. Přiwšěm je so jim poradžiło po 10lětnym džěle wudać zhro-

madnje ze serbskim nakladnistwom hódne nowe spěwarske „Duchowne kjarliže“. Na kóncu rozprawy wuzběhny superintendent Malink, zo dawa Ewangelsko-lutherska krajna cyrkew Sakskeje bjez čězow trěbne pjenjezy za džěło zwjazka. Po wotchadže wyšeho cyrkwinskeho rady Haralda Bretschneidera na wuměnk je nětko wyši cyrkwinski rada Christoph Münchow za Serbow zamówlity.

Termíny za lěto 2008 su tež hižo jasne. We Wojerecach a Čisku wotměje so 8. junija 2008 serbski swjedžen, Serbski cyrkwinski džen budže 28./29. junija 2008 w Rakecach a Serbski bus pojedže 14. septembra 2008. W diskusiji wozjewi Měrcin Wirth, zo je Załožba za serbski lud swoju podpěru za wudawanje Pomhaj Bóh skrótšila a zo ma so deficit z darami wurunać. Hanka Tarankowa informowaše, zo je Stary zakon dowotpisała a zo předleži nětko cyłe Swjate pismo wotpisane po poslednim wudaću z lěta 1905. Přitomni namjetowachu, tekst pak w małym nakładze na CD palić abo jón přez internet spřístupnić.

Po tym zo běštej so rozprawa a plan předewzacow za lěto 2008 jednohlósne schwaliłoj, rozložil superintendent Malink hospodarski plan 2008. Tež wón so jednohlósne schwali. Zhromadźiznu zakónčichmy w dowěrje, zo nam Bóh Knjez wozjewjenje swójeho słowa w Serbach dale žohnuje.

Marka Maćijowa

Isabel Piwarcec – młoda holca z Čiska

Isabel Piwarcec je młoda holca z Čiska, studentka mediciny w Drježdžanach. Hdyž jej čas dowoli, přebywa rady w swojej ródnej wsy. Snadž so hišće tón abo tamny wopytowar lońšich jutrownych wikow na młode holcy a žony dopomina, kiž předstajichu, kak běchu jich wowki něhdy rjany nałožk jutrowneho spěwanja pěstowali. Mjez žonami a holcami bě tež Isabel Piwarcec, kotraž rady spěwa, tež serbske kěrluš. Woblěkana bě čornu drastu paćerskich holcow Wojerowskeje wosady. Za mnohich wopytowarjow bě to jara hnujace, jako młode žony a holcy spěwajo wokoło wjesneho hata kročachu.

Na zaštych hodownych wikach loni w decembru předstaji Isabel hromadže ze swojej přećelku Theresiju Wielandec, kotraž tehorojnja medicinu studuje, kak w Africe slódně pječwo podobne na naše pampuchi pjeku. Wobě holcy běštej w křescánskej misiji w Kamerunje pobyłoj. Tam stej w strowotniskim centrumje „Jésus Sauve et Guérit“ (Jezus wumóži a hoji) džělałoj, chorych wothladałoj, chudobu, ale tež wutrobnu hospodliwosć zeznałoj. „W Africe smój wšudže džakownosć

nazhoniloj, kotruž tu w Němskej často podarmo pytaš. Hačrunjež su ludžo tam jara chudzi, dachu wot teho małego, štož wobsedzachu, najprjedy namaj, potom hakle sej sami bjerjachu.“ Tole wobě holcy přeco zaso wuzběhnyštej.

Patoržicu 2007 w Čisku nimale njebychu žanu hodownu hru měli, hdyž šwižna studentka njeby zaskočila. Čiskowske džěć ju narěčachu, hač njemóhla pomhać. W běhu někotrych dnjow je sama hodownu hru napisała a ju ze zahoritými džěćimi nazwučowała. „Spočatnje njewěždžach, zwotkel měla w tak krótkim času hru brać a ju potom hišće z džěćimi nazwučować. W krutej dowěrje do Boha so tola zwažich. Po něšto dnjach a modlitwach mějach wšo přihotowane a móžach z džěćimi započec zwučować, štož je mi wjele wjesela wobradžiło. Džěć běchu z cyłej wutrobu pódla, woprowachu njemalo hodžin swójeho swobodneho časa a wopokazachu so jako jara talentowane.“

Tajku znaja Isabel Piwarcec w jeje ródnej wsy. Přeco, hdyž farar Joachim Nagel abo druhi předar někoho trjeba, kiž na pišćelach hraje, wona zaskoči. W srjedžišću

Isabel Piwarcec loni při předstajenju jutrowneho spěwanja w Čisku Foto: M. Kašpor

stać pak njeje jeje wěc. Lubosć mjez ludžimi posrědkować – haj, ale začichim.

Měrcin Kašpor

Powěšće

Dnja 7. měrcy wotměwa so w našich wosadach zaso swětowy dzeń modlenja. Lěta přihotowachu jón žony z Guayany pod temu „Boža mudrosć darl nowe zrozumjenje“.

Budyšin. Dohromady 95 000 eurow nahromadzi so w léce 2007 w Budyskim cyrkwiskim wobwodže za pomocne projekty w Tansaniji. Pjenjezy su mjez druhim wotmyslene za zaplácenje šulskeje jědže w pod suchotu čerpjacej kónčinje Meru. Nimo teho dósta 3 440 zakładnych šulerjow nachribjetniki za šulu, kotraž so wosadni w Budyskim cyrkwiskim wobwodže pakowali. 10 000 eurow natožuje so za natwar powołanskeho wukubłanskeho centruma. 5 000 eurow dósta cyrkwiska žónska služba, při kotrež móžeja sej žony maće kredity wupožičić. W chorobnej staciji natwari so fotowoltaik-připrawa za zastaranje z milinu. We wotležanej gmejnje natwarichu 46 metrow hłuboku studnju za zastaranje wobydlerjow z wodu. Budyski cyrkwinski wobwod haji z lěta 1996 partnerstwo do tansaniskeje diecezy Meru. Tamniša kónčina čerpi hižo wjele lět pod surowej suchoty.

Budyšin. Njedzelu, 27. januara, přewjedźechu so wólby do krajnej synody. Jako zastupjerjo Budyskeho cyrkwiskeho wobwoda wuzwolichu so farar Andreas Kecke z Rakca a z lajkow přistajena Christine Herold ze Załomja a hajnik Bernd Riechen z Wjelečina. Dotalny synodala, farar Albrecht Ehrler z Hrodzišća, njeje hižo za tute zastojnstwo kandidował. Zastupjer Serbow wostanje dale Handrij Wirth z Njeswaćidła, wón pak so njewuzwoli, ale so do synody powoła.

Njeswaćidło. Dnja 29. februara wotmě so lětna hlowna zhromadźizna spěchowanskeho towarstwa za nowonatwar cyrkwineje wěže w Njeswaćidle. Hłowny nadawk towarstwo je tuchwilu, dale pjenjezy za twarske předewzace zběrać. Zwjeselace je, zo so ludnosć jara za nowonatwar zasadźuje. Wobstajnje dochadźe-

ja wjetše a mjeńše dary z wosady, z wokoliny a tež z dalšich kónčin. Lěta spočatk lěta bě dohromady hižo nimale 135 000 eurow nazběraných.

Minakał. Po dwanaće lětach w Minakale chce farar Frank Seffer lěta farske městno měnić. Z 31. awgustom so jeho zastojnski čas w Minakale zakónči. Wot 1. septembra nastupi wón nowu službu we wosadze Skäßchen w cyrkwiskim wobwodže Großenhain. Tuž matej so Minakalska a jej přirjadowana Łupjanska wosada na čas wakancy nastajić.

Dary

W januaru je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo 100 eurow a za Pomhaj Bóh 130 eurow, 50 eurow, dwójce 30 eurow, 25 eurow a 20 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 150 lětami, 24. měrcy 1858, zemřě w Poršicach farar **Hendrich Awgust Krygar**. Narodził bě so wón 1804 jako syn fararja w Hrodzišću. Wot lěta 1811 kubaše so na hólčim wustawje bratrowskeje wosady w Małym Wjelkowje, wot lěta 1817 chodžeše na gymnazij w Budyšinje. Po studiju teologije w Lipsku bě skrótka z diakonom w Klukšu a potom wósom lět z diakonom pod fararjom E. B. Jakobom w Michałskej wosadze w Budyšinje. 1840 woženi so z Marju Wilhelminu Christianu, džowku rektora Budyskeho gymnazija Siebelisa. Samsne lěto 1840 powołaču jeho za fararja do Poršic, hdžež wosta hač do swojeje smjerće. Z gymnazialnych lět bě Hendrich Awgust Krygar spřečeleny z Handrijom Zejlerjom. Jako studentaj w Lipsku skutkowaštaj čile w Serbskim předariskim towarstwje. Hromadže založišťaj rukopisnu serbsku studentsku nowinu, w kotrež swoje basnje a dalje přinoški wozjewišťaj. Jako duchowny wěnowaše so Krygar slědženjam wo serbskim pismowstwje. Nahromadzi sej bohate zběrki na serbskich knihach a spisach wo Serbach, kiž běchu so wot 16. do 19. lětstotka čišćeli. Na jich zakładze móžachu so pozdžišo nadrobne stawizny serbskeho pismowstwa pisać. Wón bě plódny kěrlušer, přełoža i zbasni tójšto serbskich kěrlušow. W němskej rěči spisa stawizny serbskich spěwarskich. Jeho slědjenja wo serbskich kěrlušach wjedžeše pozdžišo jeho syn Arnošt Krygar, kiž bě tehorunja farar w Poršicach, dale. Na Hendricha Awgusta Krygarja dopominaja w Poršicach zelene paramenty z lěta 1840, kiž je wosada na dnju jeho zapokazanja cyrkwi darila. Su to najstarše zdžeržane paramenty ze serbskim napismom. Wone so džensa hišće wužiwaja a so hagle před něšto lětami wobnowichu. Zdžeržany je tež narowny pomnik Hendricha Awgusta Krygarja, na kotrymž namakamy nimo němskeho napisa tež serbske bibliske hrónčko. Woboje pak je lědma hišće wučitać a cyły pomnik je w jara hubjenym stawje. T.M.

Přeprašujemy

02.03. Laetare

- 10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje na Michałskej farje z kemšemi za džěći (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 14.30 wosadne popołdnje w Slepom (sup. Malink)

03.03. pónđzela

- 15.00 wosadne popołdnje w Malešecach (sup. Malink)

08.03. sobota

- 15.00 wosadne popołdnje w Drježdžanach w cyrkwi swj. Jozefa na Rehefeldskej

09.03. Judika

- 08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)

21.03. čichi pjatk

- 09.00 kemše z Božim wotkazanjom w Rakcach (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)
- 14.30 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěći (sup. Malink)

24.03. 2. dzeń jutrow

- 09.30 namša w Picnju
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

25.03. wutora

- 19.30 bibliski kruh w Budyšinje na Michałskej farje

05.04. sobota

- 14.30 wosadne popołdnje w Bukecach

06.04. Misericordias Domini

- 10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěći (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadni zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11, e-mail: PomhajBöh@gmx.de)
Čišć: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLA DE 51 BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsočnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.